

ПИТАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НОВІТНЬОЇ ДОБИ

Ю. В. Делібалтова

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ОРГАНІВ МІЛІЦІЇ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У 20-ті рр. ХХ ст.

Історичний досвід переконує — гарантом існування незалежності країни виступають її збройні сили та державні органи правопорядку. Непростий процес самовизначення України у 1917–1921 рр. підтверджує цю істину. Актуальність теми полягає у тому, що в процесі вирішення проблем сучасного будівництва національних органів правопорядку може бути використаний досвід 1917–1920 рр., щоб запозичити те позитивне, що було в українських державних спецслужбах періоду національно-визвольних змагань. Основою дослідження є системний і комплексний підходи, що базуються на принципах об'єктивності та історизму. Поєднання цих підходів зумовлено необхідністю, з одного боку, детального, диференційованого вивчення окремих явищ, з іншого — їх узагальненого та цілісного висвітлення. Дослідити дану проблему дозволяє історико-порівняльний метод. Він розкриває суть явищ, які вивчаються, за схожістю або відмінністю притаманних їм ознак.

Тема даної статті недостатньо розроблена у вітчизняній історіографії. Як правило, проблема створення українських органів правопорядку 1917–1918 рр. розглянута у всеукраїнському аспекті. Менш досліджене це питання на регіональному рівні, зокрема, на Півдні України. Хоча проблема українських військових формувань на Півдні України в цілому розглянута в історичній літературі. Перш за все, необхідно відзначити працю Я. Тинченка “Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. 1917–1921 роки”. У даній монографії вперше детально розглядається український офіцерський корпус доби УНР та Гетьманату. Автор висвітлює постаті таких українських вій-

ськових, як М. В. Омеляновича-Павленка та В. Ю. Змієнка, діяльність котрих була тісно пов'язана з Одесою; коротко розглядається процес створення одеських гайдамацьких куренів. В коротких нарисах “Обриси минулого” В. Кедровського, присвячених діячам українського національного руху 1917–1920 рр., кілька сторінок відведено постаті І. М. Луценка — ініціатора створення Одеської Української Військової Ради та дивізії одеських гайдамаків. Процес українізації Херсонського гарнізону частково зображено в публікації Д. Білого. Проте проблема утворення і діяльності органів міліції Півдня України фактично залишилася за межами досліджень.

Після лютневої демократичної революції в квітні 1917 р. почали створюватись українські добровільні міліцейсько-військові формування — Вільне козацтво [1, 39]. Вони з'явилися спонтанно в 1917—1918 рр. для “оборони вольностей українського народу” та охорони громадського порядку від “банд збільшовичених дезертирів” [1, 41]. Слід зауважити, що в підрозділах Вільного козацтва, Державної жандармерії, Народної сторожі і Державної варти, які виконували по суті поліцейські функції, була слабка дисципліна, велика плінність кадрів, низький професійний рівень, відсутність належного управління, недостатнє матеріально-технічне постачання. На їх діяльності позначилися умови громадянської війни і тому вони не могли виконувати в повній мірі свої завдання. Але особовий склад цих правоохоронних структур зробив свій внесок в боротьбу за відродження української державності, що розпочалася після Лютневої революції 1917 р. Важлива роль відводилась органам громадського порядку в становленні Української Народної Республіки, яка була проголошена у листопаді 1917 р.

Охорона правопорядку — одне з центральних питань, яке вирішують органи влади та управління в будь-якій державі. З усією гостротою постало воно й перед керівництвом Української Народної Республіки, утворення якої було проголошено у III Універсалі Центральної Ради, ухваленому 25 листопада (8 грудня) 1917 р. Центральна Рада ухвалила Закон “Про виключне право Центральної Ради видавати законодавчі акти УНР”. Згідно чинного законодавства УНР організація та діяльність української міліції базувалась на постанові Тимчасового уряду, ухваленій ще 17 (30) квітня 1917 р., якою було затвер-

джено “Тимчасове положення про міліцію” [2, 158]. До компетенції міністра внутрішніх справ УНР належали питання загального керування діяльністю міліції, видання інструкцій та наказів, які визначали технічний бік діяльності міліції, огляд та ревізії установ міліції, складання кошторисів на утримання міліції [3, 25].

Невдовзі з ініціативи трудящих мас були створенні збройні сили різноманітних форм. Крім міліції, це робітничі й селянські бойові дружини, дружини самоохорони, а найчастіше — загони Червоної гвардії. Протягом березня–квітня 1917 р. загони міліції та робітничі дружини виникли на великих підприємствах практично всіх великих міст України, де діяли сильні більшовицькі організації. Чисельність цих формувань була різною: робітничі дружини Києва та Одеси налічували по 1 тис. чоловік кожна; Харкова й Катеринослава — по 500–600 чол.; Луганська, Юзівки, Макіївки, Херсона, Миколаєва, Маріуполя, Краматорська — по 200–300 чол. Загалом до робітничих загонів України цього періоду входило 5–6 тис. чол. Керівництво ними здебільшого здійснювали Ради робітничих і солдатських депутатів [2, 265].

В Одесі в цей час змістили з посади міського голову Б. А. Пелікана, а при міській Думі створили орган Тимчасового уряду — “Суспільний комітет” під керівництвом М. В. Брайкевича. Стара поліція була перетворена в народну міліцію. Амністія, оголошена Тимчасовим урядом особам, засудженим за політичні злочини, звільнила також велику кількість карного елемента. Все це різко погіршило загально-криміногенну ситуацію в місті. Мало того, діяльність місцевих Рад робітничих і солдатських депутатів і їхніх збройних формувань різко послабили, майже знищили дореволюційну структуру поліцейського апарату [4, 66].

6 березня 1917 р. в Одесі було обрано виконком Ради робітничих депутатів, яка 26 березня на пленарних зборах Одеської Ради обговорила питання про організацію робітничої міліції. У доповіді було сказано, що робітники з великим бажанням записуються в міліцію, і вона вже нараховує біля тисячі чоловік. Це бажання було цілком природним, тому що новоявлені міліціонери одержували платню від Ради і при цьому зберігали її на виробництві [4, 68].

М. Кангун повідомив, що секція суспільної безпеки, створена при одеській Раді, приймає в міліцію не всіх бажаючих, а лише за “з’ясуванням бездоганної моральності робітника”. А 31 березня 1917 р. на засіданні виконкому було ухвалено рішення “перейменувати секцію суспільної безпеки в секцію по організації робочої міліції”, а в квітні — в секцію Червоної гвардії. Тепер уже загони Червоної гвардії окремих заводів остаточно поєднуються в одну загальноміську збройну організацію. Деякий час Червоною гвардією керує секція в складі: голови Н. Милованова (лівий есер), заступника голови М. Рангуна (партійність не визначена на дійсний час), членів секції М. Чижикова, Г. Слепова, Я. Володина, П. Зайцева і Б. Юзефовича. Цікаво, що боротьбою з карною злочинністю робітничої міліції і Червона гвардія займатися не збиралися [4, 69].

Завдання боротьби з карним світом доводилося вирішувати народній міліції (колишня розшукова поліція), яка підпорядковувалася державним органам влади Тимчасового уряду — міській Думі. Варто відзначити, що демократично обране міське самоврядування являло собою реальну владу в місті.

3 (16) січня 1918 р. Малою радою було ухвалено “Закон про створення народного війська”, у якому зазначалося, що “Для оборони рідного краю від зовнішнього нападу заводиться в Українській Народній Республіці народне військо (народна міліція)”, та доручалося Генеральному секретарству військових справ “негайно виробити закон про народну міліцію”. У лютому 1918 р. згідно наказу міністра військових справ УНР була створена залізнична міліція для охорони залізниць, яка підпорядковувалась “начальнику військових сообщеній” [2, 64].

Після звільнення переважної частини території України від радянських військ урядом УНР, у другій половині березня 1918 р., було ухвалено рішення про припинення організації реєстрового “Вільного козацтва” [1, 42]. Доба Української Центральної Ради закінчилась 29 квітня 1918 р., коли внаслідок державного перевороту до влади прийшов гетьман П. Скоропадський. Командиру військового формування січових стрільців, яке відмовилось перейти на службу до гетьмана, Є. Коновальцю було дозволено лише взяти під охорону голову Центральної Ради професора М. Грушевського. Українська міліція, переважна більшість співробітників якої продовжували виконан-

ня своїх службових обов'язків, невдовзі була переформована у Державну варту *Міністерства внутрішніх справ Української Держави (квітень — грудень 1918 р.)* [5, 5].

З приходом до влади гетьмана Павла Скоропадського суттєвих змін зазнали всі органи виконавчої влади. Торкнулися ці зміни і органів міліції. 18 травня 1918 року набула сили закону постанови Ради Міністрів Української Держави “Про зміну існуючих законів про міліцію і створення державної варти” [6, 24]. Згодом, 9 серпня 1918 року, було ухвалено закон “Про Статут Української державної варти”. Діяльність державної варти було поділено на такі основні види: загальна (адміністративна) і оперативна (кримінально-розшукова та інформаторська) [7, 144]. Керівництво державною вартою з центру здійснювало Міністерство внутрішніх справ. За доби Української Держави міністрами внутрішніх справ призначались: Ф. А. Лизогуб — державний та громадський діяч, який одночасно був головою Ради Міністрів Української Держави; І. О. Кістяківський — державний діяч, юрист; В. Є. Рейнбот — державний діяч, юрист. Основними функціями державної варти, як і будь-якої міліції, були охорона громадського спокою та порядку від злочинних посягань, захист життя, здоров'я, законних прав та інтересів громадян, попередження і припинення злочинів [7, 168].

Незважаючи на ряд негативних обставин, притаманних тогочасному періоду, зокрема громадянська війна, розгул анархії та бандитизму, органи державної варти намагалися робити все, щоб з честю виконати покладені на них завдання. Органи державної варти досить активно боролися зі злочинністю в країні, хоча боротьба ця була не досить ефективною, що зумовлювалось багатьма чинниками. Це і складна політична та економічна ситуація в країні, а інколи давалась взнаки і недосвідченість співробітників державної варти та недостатня чисельність апарату державної варти. Але слід відзначити, що незважаючи на всі труднощі, уряду Української Держави, на відміну від доби Центральної Ради, вдалося створити досить дієвий державний орган для охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, а також розробити систему правового забезпечення діяльності державної варти.

14 листопада 1918 р. гетьман П. Скоропадський видав “Грамоту Гетьмана всієї України до всіх українських громадян і

козаків України”, якою проголошувався федеративний зв’язок України з Росією [6, 26].

14 листопада 1918 р. на таємній нараді УНС було обрано Директорію — тимчасовий революційний державний орган, до складу якого увійшли В. Винниченко, обраний її головою, П. Андрієвський, А. Макаренко, С. Петлюра та Ф. Швець [7, 176].

15 листопада Директорія прийняла в Києві відозву до всіх громадян України із закликом до повстання проти гетьмана, а С. Петлюра у Білій Церкві проголосив Універсал про початок протигетьманського повстання. 14 грудня 1918 року військові частини Директорії вступили до Києва. Гетьман П. Скоропадський зрікся влади, передавши її Раді Міністрів Української Держави, яка, у свою чергу, передала владу Директорії [7, 242].

Ще до свого вступу до Києва Директорією УНР був виданий наказ № 411 від 10 грудня 1918 р., згідно якого для тимчасового керування справами адміністративного управління на території УНР при Директорії засновувався Відділ внутрішніх справ [8, 289]. Міністрами внутрішніх справ за доби Директорії призначались: О. К. Мицюк — громадський та державний діяч, юрист, економіст і соціолог; Г. П. Чижевський — професійний військовий, полковник Армії УНР; І. П. Мазепа — політичний, державний та громадський діяч, вчений-агроном; М. І. Білинський — політичний та державний діяч, військовий, лінгвіст; О. Х. Саліковський — громадський та політичний діяч, журналіст [8, 295].

РНМ УНР був виданий наказ “Про народну самоохорону” від 11 червня 1919 р., згідно якого “в кожному селі чи містечку зорганізувати охорону, в склад якої повинно увійти все мужське населення села чи містечка” [8, 315]. Новий Закон “Про тимчасові штати народної міліції” було ухвалено РНМ УНР 25 липня 1919 р. Законом значно збільшувалась заробітна плата працівників української міліції (майже на 100 %) і карно-розшукних відділів (приблизно на 50–60 %) [8, 321].

А на території ЗУНР (з січня 1919 р. — ЗОУНР), створеної на території західних областей України, що входили до складу Австро-Угорщини, у другій половині жовтня 1918 року існували власні правоохоронні органи. 28 вересня 1921 року головою Директорії С. Петлюрою було затверджено Закон “Про корпус

жандармерії”, яким ухвалювався “Статут корпусу жандармерії”. Згідно положень статуту Корпус жандармерії належав “до офіції Міністерства внутрішніх справ”, а командир Корпусу безпосередньо підпорядковувався міністру внутрішніх справ УНР [9, 91]. Звичайно, що даний Закон та Статут впроваджено у життя так і не було, бо на той час Українська Народна Республіка на політичній карті світу вже не існувала. На території України органами нової влади була створена радянська робітничо-селянська міліція.

9 лютого 1919 року в офіційному виданні уряду УРСР було опубліковано Декрет Ради Народних Комісарів України “Про організацію міліції” [10, 97]. У документі зазначалось, що міліція створюється для охорони революційного порядку та особистої безпеки громадян, а також для боротьби з кримінальними злочинними елементами. Але у декреті не наводилось практичних положень ані про організаційно-штатну структуру, ані про взаємовідносини міліції з іншими державними органами тощо. Це значно ускладнювало завдання по формуванню міліції на місцях. Тому для впорядкування цих питань у березні 1919 року НКВС України видав Інструкцію по організації радянської робітничо-селянської міліції, якою встановлювався однаковий порядок організаційних заходів по формуванню міліції на місцях [2, 245].

Ці документи — декрет та інструкція стали першими нормативно-правовими актами уряду УРСР та НКВС УРСР, якими більш-менш чітко визначалися організаційно-правові засади подальшої розбудови української міліції [11, 305]. Саме в день ухвалення Декрету “Про організацію міліції” — 5 лютого у подальшому стало святкуватися створення робітничо-селянської міліції України. А у 1929 році, до 10-річчя її існування, був випущений ювілейний почесний знак “10-річчя РСМ УРСР”, яким нагороджували кращих працівників української міліції. Але вже у 1933 році було видано розпорядження про заборону його носіння. Перші загони робітничої міліції в Україні з’явилися майже одразу після Лютневої революції 1917 року [2, 187].

Основою для створення міліції Миколаївської області став Декрет Ради Народних Комісарів України від 5 лютого 1919 року “Про організацію радянської робітничо-селянської міліції”. Він

регламентував створення у губернських містах робітничо-селянської міліції для охорони революційного порядку, безпеки громадян та боротьби зі злочинними елементами. Згідно цього декрету 9 лютого 1919 року був створений Миколаївський губернський відділ міліції. Виходячи з політичної обстановки в країні, міліція Миколаївської області змінювала свою назву і підпорядкування. Так, в 1923 році було створено обласне Управління робітничо-селянської міліції, яке підпорядковувалось Народному комісаріату внутрішніх справ і проіснувало до часів Великої Вітчизняної війни [12, 3].

За період від утворення Народного секретарства (комісаріату) внутрішніх справ радянської України у грудні 1917 року до входження УРСР до складу Радянського Союзу в грудні 1922 року народними секретарями (комісарами) призначались Є. Б. Бош, Є. В. Неронович, А. В. Іванов, Ю. М. Коцюбинський, В. К. Аверін, К. Є. Ворошилов, Г. І. Петровський, Х. Г. Раковський, В. П. Антонов-Саратовський, П. А. Кін, М. О. Скрипник та В. М. Манцев [8, 340].

Незважаючи на всі складнощі військового часу, розпочалась робота по створенню на місцях органів робітничо-селянської міліції. На самому початку 1919 року такі органи з'явилися у Харкові, Полтаві, Сумах, Катеринославі та Києві, у березні — у Вінниці, Херсоні, Миколаєві, а у квітні — в Одесі [9, 103].

В одній з доповідей 1921 року начальник Олександрівської міліції писав: “С 1 января убито в разных пунктах во время стычек с шайками 4 человека комсостава и 48 милиционеров... Судьба начальника 6-го района в Пологах неизвестна”. Всього ж за роки становлення радянської влади більше 370 працівників запорізької міліції загинули у боротьбі зі злочинністю [10, 105].

2 листопада 1920 року у листі Олександрівської радянської робітничо-селянської міліції повідомлялось, що міліцейські підрозділи очолив новий начальник — Трохим Миколайович Ямпольцев [10, 106].

Важливу роль в оздоровленні та упорядкуванні міліції зіграла воєнізація, яку було закінчено у 1922 році. Так, особовий склад міліції було переведено на фронтний пайок, проведено кадрову реорганізацію, здійснено заходи по налагодженню зв'язків з управлінням міліції на місцях, прийнято єдині штати, що призвело до створення єдиної структури міліції.

Для прискорення формування кадрового складу міліцейських підрозділів у Харкові, Полтаві, Києві, Одесі та Катеринославі були відкриті курси по підготовці міліціонерів, у Запоріжжі діяли курси по підготовці командного складу міліції. У цей період міліція укомплектовувалась за рахунок досвідчених дисциплінованих бійців Червоної Армії, зокрема, у Запорізьку губернію було направлено 902 бійці [13, 356].

Перед Запорізькою міліцією ставилися особливо відповідальні задачі. Переважно сільськогосподарський край стає одним із значних індустріальних центрів країни. По державних планах будується Дніпрогес, ростуть будівлі промислових комплексів “Запоріжсталь”, “Дніпроспецсталь” та інші об’єкти будівництва. Вкрай напруженою була й робота запорізької міліції; її основні завдання — боротьба з бандитизмом, кримінальним хуліганством, крадіжками, розтратами та розкраданням, скоєними на будівництві; ліквідація спекуляції, подолання безприступності [13, 367].

12 серпня 1921 р. Рада Народних Комісарів УРСР ухвалила постанову “Про тимчасову передачу міліції в підлеглисть військового командування України” [11, 320]. З цією метою міліція УРСР тимчасово у відношенні військово-муштровому і постачання передавалась у підлеглисть військового командування України. Але загальне управління та визначення всього порядку адміністративної служби міліції залишалось у компетенції НКВС. Після закінчення встановленого цією постановою терміну і не пізніше 1 січня 1922 р. міліція УРСР, без видання окремої на те постанови, знов переходила в усіх відношеннях у повну і виключну підлеглисть НКВС [10, 102].

Своєрідним заохоченням до служби в міліції стали постанови РНК УРСР “Про преміювання співробітників карного розшуку” від 25 квітня 1922 р. та циркуляр НКВС № 189 від 31 серпня 1922 р., виданий на роз’яснення вищезгаданої постанови. 12 серпня 1922 р. урядом було ухвалено положення “Про Народний Комісаріат Внутрішніх справ УРСР”.

11 вересня 1922 р. Начальник міліції УРСР видав наказ “Про розподіл усіх співробітників міліції на категорії”. Співробітники міліції відповідно до посад були поділені на сім категорій, а саме: командного складу; адміністративно-господарського;

канцеляду; політскладу; санскладу; нестройового складу та стройового складу [11, 356].

27 листопада 1922 р. між Головним управлінням міліції УРСР та Головним управлінням міліції РРФСР було укладено договір, згідно з яким для міліції УРСР, що залишалась у безпосередньому підпорядкуванні НКВС УРСР, ставали обов'язковими організаційні норми побудови міліцейських органів та надалі усі наступні зміни організаційної структури міліції РРФСР.

Таким чином, створення та організація діяльності міліції відбувалися в усіх регіонах України при однаковій правоохоронній націленості. Проте кожний регіон мав свої особливості, що виявлялися в якості матеріально-технічної бази, штату співробітників, їх фаховому рівні, зокрема, на Півдні України.

В пошуках нових форм і методів роботи, нової організаційної структури, нової системи управління міліцією на Півдні України мали місце певні прорахунки і помилки. Це спричинялося і тим, що удосконалення діяльності і структури робітничо-селянської міліції здійснювалося в складній обстановці безперервної гострої боротьби із внутрішніми і зовнішніми супротивниками. Аналіз становлення і розвитку робітничо-селянської міліції свідчить про те, що ці процеси були невід'ємною частиною розбудови держави і права на нових засадах, відбили всі недоліки і успіхи радянської влади в 20-х рр. ХХ ст.

Знання об'єктивної історико-правової картини минулого, з усіма його здобутками та недоліками, дасть сьогодні можливість уникнути деяких помилок у реформуванні органів внутрішніх справ в умовах побудови демократичної, правової, соціальної держави, знайти найбільш досконалі організаційно-правові форми сучасної правоохоронної діяльності, провести спадкоємну лінію між минулим, сучасним і майбутнім.

Література

1. В. А. Пархоменко. Військові формування Центральної Ради в Одесі у 1917–18 рр. // Наукові праці. — Т. 2. Історичні науки. — Миколаїв: МФ НаУКМА, 1999. — С. 39–42.
2. Дегілев В. Д. Міліція Одеської залізниці. — О.: Скайбук, 2004. — 368 с.

3. В. А. Пархоменко. Військові формування Центральної Ради та Гетьманату у Миколаєві (1917–1918 рр.) // Воєнна історія. — 2004. — № 13. — С. 23–28
4. В. А. Пархоменко. Формування гетьманських військових частин в Одесі у 1918 році // Наукові праці. — Т. 5. Історичні науки. — Миколаїв: МФ НАУКМА, 2000. — С. 66–69.
5. П. Михайленко. Українська державна варта // Іменем закону. — 1992. — № 15. — С. 2–5.
6. Д. Табачник., Д. Веденєєв. Репрезентанти Війська Українського // Військо України. — 1993. № 2–3. — С. 18–26.
7. Я. Тинченко. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття. 1917–1921 роки. — К.: Тиражувальний центр УРП, 1995. — 258 с.
8. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. — К., 1993. — 370 с.
9. Сідак В. С. Діяльність спецслужб Російської імперії на українських землях Австро-Угорщини кін. ХІХ — поч. ХХ ст. // Український історичний журнал. — 1998. — № 3. — С. 84–92.
10. Хміль Г. В. Братерська допомога РРФСР у формі робітничо-селянської міліції на Україні // Український історичний журнал. — 1988. — № 5. — С. 95–106.
11. На защите революции. Из истории Всеукраинской Чрезвычайной комиссии 1917–1922 гг. Сборник документов и материалов. — К.: Политиздат Украины, 1971. — 392 с.
12. На сторожевых постах // Красный Николаев. — 1923. — 23 дек. — С. 2–3.
13. Шитюк М. М. Масові репресії проти населення Півдня України в 20–50-ті рр. ХХ ст. — К. — 2000. — С. 532.
14. Петухов Г. Е., Челядин В. А. Из опыта борьбы местных правоохранительных органов за украинскими революционными законами. — О. — 1921. — 188 с.
15. Советская милиция: история и современность (1917–1987). — М.: Юрид. лит-ра, 1987. — 336 с.
16. Ронге М. Разведка и контрразведка. — М., 1943. — 226 с.
17. Пидплетя І. “Тайна Императрицы Марии” раскрыта // Пидплетя І., Чунихин В. “Рассекретить, опубликовать...”: Очерки, статьи, воспоминания о чекистах Николаевщины. — Одесса: Маяк, 1989. — 152 с.
18. Котляр Ю. В., Курабцев О. В. Репресії проти “фольксдойче” на Миколаївщині в післявоєнний період // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. VI Миколаївська обласна краєзнавча конференція. — Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2006. — С. 140–143.

Анотації

Делибалтова Ю. В. Из истории возникновения и становления органов милиции на Юге Украины в 20-е гг. XX в.

Статья посвящается образованию и деятельности органов милиции на Юге Украины в 20-е гг. XX в.

Delibaltova Y. V. From the history of beginnings and formation of police in the South of Ukraine in 1920s.

This article is devoted to forming and activity of the police in the south region of Ukraine in 1920s.

Т. Д. Дем'янчук

ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ НКВС В УМОВАХ МАСОВИХ РЕПРЕСІЙ ПРОТИ НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У 1939–1941 РОКАХ

Питання масових репресій під час першого періоду радянізації західноукраїнських земель із перших років незалежності України перебуває в центрі уваги багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Це зумовлено як науковими, так і суспільно-політичними обставинами, оскільки в умовах радянської дійсності дана проблема подавалася винятково в ідеологічній площині, що призвело до грубих фальсифікацій історичної дійсності, а мільйони неповинних громадян та члени їх сімей опинилися в категорії “ворогів народу”. Тому відновлення історичної справедливості є одним із головних завдань історичної науки на сучасному етапі. Доступ до значного пласту раніше недоступного для широкого кола дослідників архівного матеріалу надає можливість пошуку нових концептуальних підходів для об'єктивного висвітлення репресій. З'явилася низка праць, присвячених цій проблемі як на всеукраїнському, так і регіональному рівнях, які відступають від концептуальних принципів загальнотеоретичного характеру і базуються на конкретно-фактологічному матеріалі. У цьому контексті слід відзначити праці І. Біласа, В. Сергійчука, Г. Гончарука, О. Нагайцева, І. Андрухів, Д. Веденеєва, Г. Биструхіна, М. Головка, А. Кентія, К. Кондратюка, В. Косика, О. Горланова, А. Рогінського, С. Мора, В. Вельгорського та інших, а також низку